

Ο ρόλος των ειδικών ψυχικής υγείας στην αντιμετώπιση των προσφύγων

Ε. Λαζαράτου, Καθηγήτρια Παιδοψυχιατρικής
Α΄ Ψυχιατρική Κλινική, ΕΚΠΑ

Υπηρεσία Παιδιών και Εφήβων του Κέντρου Κοινωνικής Ψυχικής Υγιεινής (Κ.Κ.Ψ.Υ.), Βύρωνα-Καισαριανής της Α΄ Ψυχιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών

- Προσωπικό ευαισθητοποιημένο
- Αντιμετωπίζουμε στην καθημερινή μας κλινική πρακτική παιδιά μεταναστών με ποικίλα και δύσκολα προβλήματα

Anagnostopoulos D., Rotsika V., Vlassopoulou M., Pehlivanidou E., Legaki L., Rogakou E., Lazaratou H. (2004): Psychopathology and mental health service utilisation by immigrants' children and their families. *Transcultural Psychiatry* , 41:465-486

- Παιδιά οικονομικών μεταναστών συγκρίθηκαν με ελληνόφωνα παιδιά που προσήλθαν στην Υπηρεσία 1997-2000
- Η υπόθεση ότι τα παιδιά των οικονομικών μεταναστών θα παρουσίαζαν περισσότερη ψυχοπαθολογία και δη ψυχοκοινωνικής αιτιολογίας δεν επιβεβαιώθηκε.
- Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι τα εμπόδια της γλώσσας και της διαφορετικής κουλτούρας δεν στάθηκαν ικανά να εμποδίσουν την προσφορά υπηρεσιών, σύμφωνα με τις ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών τους, χωρίς διακρίσεις.

Comparing immigrant children with native Greek in self-reported Quality of Life.
V. Rotsika, M. Vlassopoulos, A. Kokkevi, E. Rogakou, I. Fragkaki, H. Lazaratou, D.C. Anagnostopoulos & M. Ginieri-Coccosis (in press)

- 63 παιδιά μεταναστών (ΜΟ 11.9 ετών) and 489 παιδιά ελληνικής καταγωγής (ΜΟ 11.33 ετών) συμπλήρωσαν τα αντιστοιχα Kid-KINDL^R Questionnaire /8-12 ετών ή 13-16 ετών.
- Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η Ποιότητα Ζωής των παιδιών μεταναστών είναι στατιστικά σημαντικά χαμηλότερη στα πεδία της αυτοεκτίμησης και της οικογενειακής ζωής, καθώς και στη συνολική βαθμολογία.
- Αντίθετα οι δύο ομάδες είχαν παρόμοια επίπεδα στα πεδία της υγείας, συναισθηματικής επάρκειας, φίλοι και σχολείο.

Anagnostopoulos, D.C., Vlassopoulos, M., Lazaratou, H. (2006) : Forced migration, adolescence, and identity formation. *The American Journal of Psychoanalysis*: 66, 3: 225-237

Adolescence is a complex biopsychosocial phenomenon. All the inner-subjective changes in adolescents take place within the context of a specific social environment, which offers the necessary ideological setting that adolescents must confront in the course of their identity formation. Forced migration creates conditions under which the adolescent Ego may be traumatized more easily, resulting in the development of defensive mechanisms, which may interfere with the natural process of identity formation. The aim of this paper is to investigate how a traumatic situation such as forced migration may affect the mechanisms of identity formation in adolescence. For this purpose, clinical material, consisting of two cases of psychoanalytical psychotherapy of adolescents who were forced to immigrate to Greece, is presented and discussed in a psychoanalytical theoretical framework, along with the historical sociological background.

KEY WORDS: trauma; adolescence; identity formation; forced migration.

Παρούσα προσφυγική κρίση

- Πρόσφυγες ≠ Μετανάστες
- Πρόσφυγες = Ψυχικό τραύμα

Τραύμα, Τραυματισμός

- Όροι ιατρικής, χειρουργικής
- Συνέπειες πάνω στον οργανισμό μιας κάκωσης που προκύπτει από εξωτερική βία

Τραύμα σε ψυχικό επίπεδο

- Βίαιος κλονισμός από εξωτερικό συμβάν
- Ρήξη, λύση συνέχειας της ζωής του ατόμου
- Συνέπειες στο σύνολο της ψυχικής οργάνωσης

Πρόσφυγες = Ψυχικό τραύμα

- Α' φάση προετοιμασίας: εμπόλεμη κατάσταση, κοινωνικό χάος , βία, απειλές για τη ζωή
- Β' φάση μετάβασης: επικινδυνότητα, αβεβαιότητα για το παρόν και το μέλλον, έλλειψη βασικών ειδών ανάγκης
- Γ' φάση προσαρμογής: πένθος απώλεια σπιτιού , πατρίδας, αντιμετώπιση νέων συνθηκών ζωής και νέου πολιτισμικού περιβάλλοντος

Ειδικές ψυχιατρικές διαταραχές που σχετίζονται με το τραύμα

- Οξεία διαταραχή στρες, αγχώδης διαταραχή (ASD)
- Διαταραχή μετα-τραυματικού στρες (PTSD)
- Κατάθλιψη που σχετίζεται με το τραύμα

Διαταραχή Μετατραυματικού Stress (PTSD)

ICD-10, DSM-V

Επαναβίωση του γεγονότος: το άτομο αντιμετωπίζει δυσκολία στη διεργασία της τραυματικής εμπειρίας

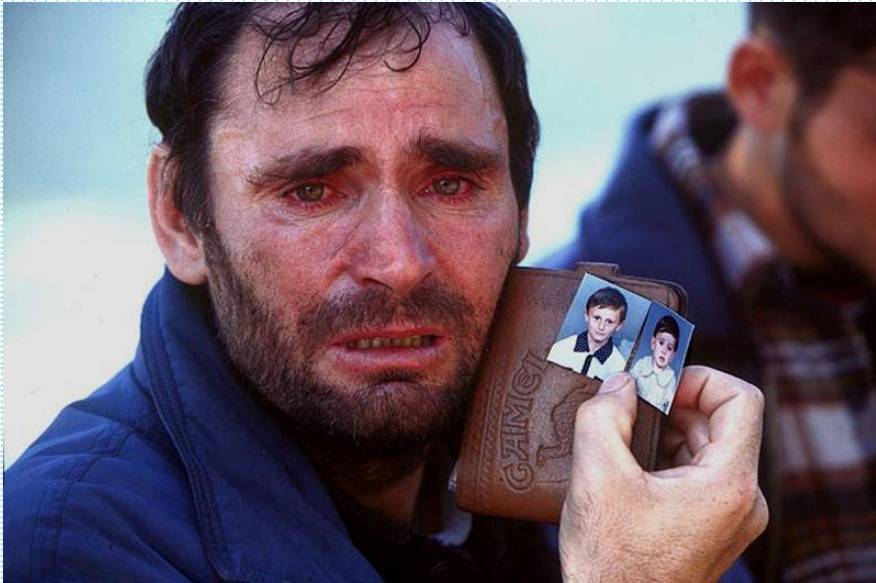
Αυξημένη διεγερσιμότητα: το άτομο διατηρεί αυξημένο επίπεδο εγρήγορσης

Επίμονη αποφυγή: άμβλυνση της συναισθηματικής απαντητικότητας

Διάρκεια της διαταραχής περισσότερο από 1 μήνα

Η διαταραχή προκαλεί κλινικά σημαντική δυσφορία ή έκπτωση στον κοινωνικό, επαγγελματικό ή άλλους σημαντικούς τομείς της λειτουργικότητας του ατόμου

Έρευνες σε προσφυγικούς πληθυσμούς

- Διαταραχή Μετατραυματικού Stress: 20-70%
- Κατάθλιψη: 15- 47%
εμφανίζεται αργότερα και
επιμένει περισσότερο

(Klass, Groves 2005)

Παιδιά

- Τα παιδιά και οι έφηβοι βρίσκονται σε αυξημένο κίνδυνο για ψυχικές διαταραχές μετά από την έκθεση σε τραυματικό γεγονός
- Τα συμπτώματα που εμφανίζει ένα μέλος της οικογένειας μπορεί να οδηγήσουν σε δευτερογενή τραυματισμό τα άλλα μέλη της οικογένειας, ειδικά τα παιδιά

Τα παιδιά προσφύγων

Επιπλέον παρουσιάζουν σε υψηλά ποσοστά

Διαταραχές συμπεριφοράς

Χρήση ουσιών

Αυτοτραυματικές συμπεριφορές

(Savin, Seymour, Littleford, Bettridge, & Giese, 2005)

Ασυνόδευτοι ανήλικοι

- Σε μελέτη 102 ασυνόδευτων εφήβων 12-18 ετών, που αιτήθηκαν άσυλο στη Γερμανία, ψυχική ασθένεια παρατηρήθηκε στο 13.7%, με υψηλότερα τα ποσοστά στα κορίτσια

Παράγοντες κινδύνου

- εμπειρίες πριν από τη μετανάστευση
- το είδος του τραύματος που βίωσαν
- η έλλειψη συνοδείας και η κράτηση
- εκπαιδευτικά, επιπολιτιστικά και νομικά ζητήματα στη χώρα υποδοχής

- Marquardt L, Kramer A, Fischer F, Prufer-Kramer L. Health status and disease burden of unaccompanied asylum-seeking adolescents in Bielefeld, Germany: cross-sectional pilot study, *Tropical Medicine & International Health* 21(2016), 210-218

Παράγοντες κινδύνου

- Αποχωρισμός από τους φροντιστές
- Άμεση έκθεση σε βία ή φόνο
- Ο θάνατος του ενός γονέα ή μέλους της οικογένειας, ειδικά όταν είναι μάρτυρες
- Η ανεπαρκής παροχή τροφίμων και νερού
- Αδυναμία των γονέων να αντιμετωπίσουν το στρες
- Γονική σωματική και / ή ψυχολογική βλάβη

(Fox et al., 2004, Bean et al., 2007)

Βιο-ψυχοκοινωνική προσέγγιση

Η θέση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας

- Προηγείται η κάλυψη των βασικών αναγκών
- Χρησιμεύουν ως γέφυρα μεταξύ ενός διασπασμένου αλλοιωμένου εξωτερικού κόσμου και του εσωτερικού κόσμου του κάθε ατόμου
- Αποκατάσταση της ψυχικής ισορροπίας των θυμάτων

Ψυχιατρική των καταστροφών Ψυχοτραυματιολογία

- Ο ψυχίατρος έχει ρόλο συντονιστή και επιβλέποντος
- Παρέμβαση σε περιπτώσεις ανοικτής ψυχοπαθολογίας
- Φροντίδα ατόμων ή ομάδων που διατρέχουν κίνδυνο να αναπτύξουν μετατραυματικές διαταραχές

Πόσο αποτελεσματικό είναι το psychological debriefing;

- Λεκτικοποίηση που αποσκοπεί στην ουδετεροποίηση μιας επώδυνης εμπειρίας
- Άμεση και επιτόπια συναισθηματική εκφόρτιση
- Μιλώντας, ξαναζεις το τραύμα και αυτό αποτελεί ένα περαιτέρω τραυματικό γεγονός
- Ιατρικοποιείται μια φυσιολογική αντίδραση άγχους

Παραμένει μια ευρέως χρησιμοποιούμενη παρέμβαση

Γνωσιακές, συμπεριφερολογικές παρεμβάσεις

Συστηματική επεξεργασία των συνειδητών σκέψεων (γνωσιών) που σχετίζονται με το τραυματικό μέσα από την έκθεση σε ένα ασφαλές, ελεγχόμενο πλαίσιο

Ψυχοδυναμικές θεραπείες

Μέσω της αφήγησης, διάρθρωση του πραγματικού γεγονότος με την ψυχική εμπειρία του ασθενούς

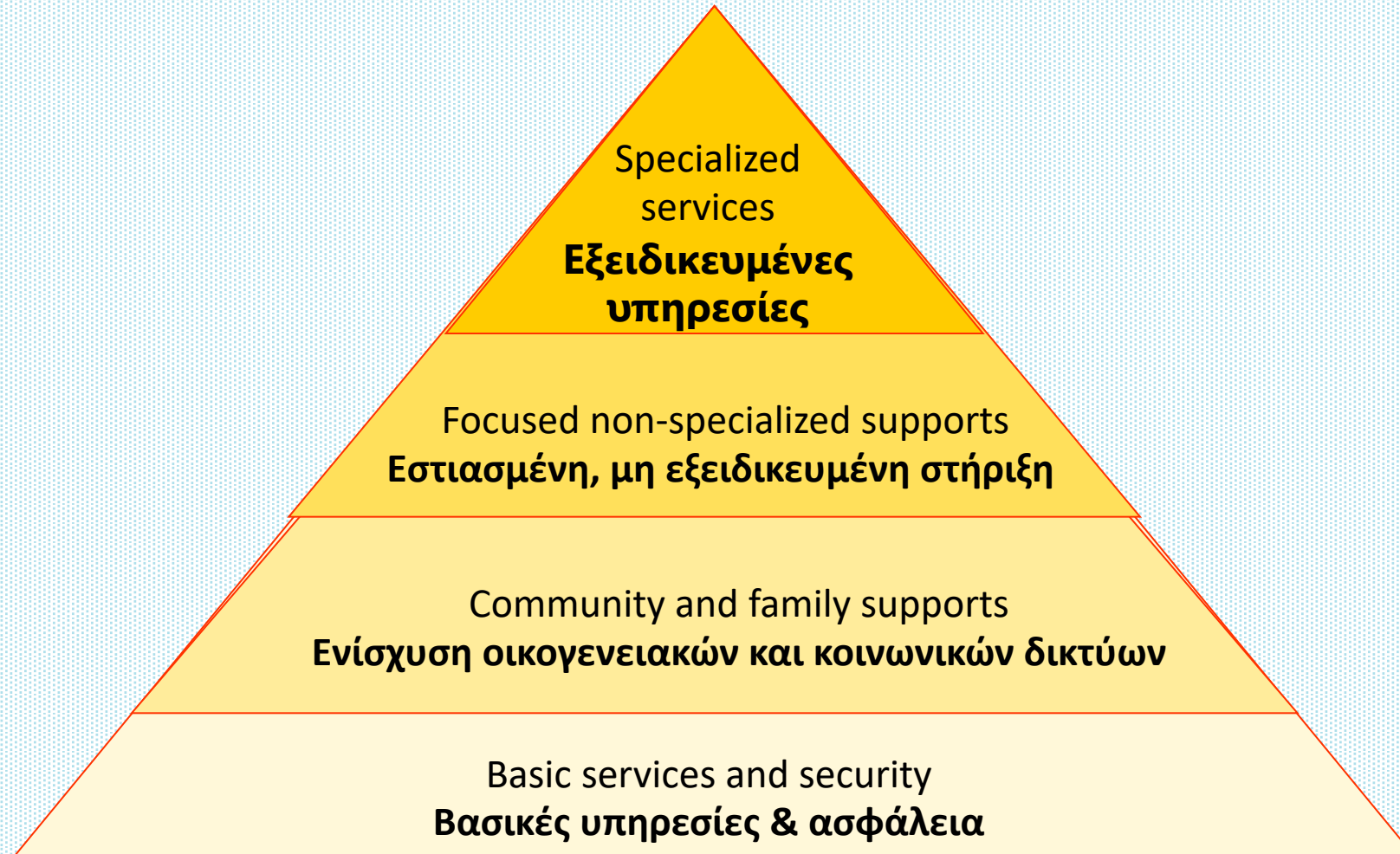
Συνειδητά και ασυνείδητα νοήματα συνδέονται με το τραυματικό γεγονός και με τις συνέπειές του

Στην καθημερινή κλινική πράξη με τα παιδιά πρόσφυγες και τα πρόσωπα φροντίδας τους:

- Αναφαίνονται συχνά προβλήματα σχετικά με τη γλώσσα και τις πολιτισμικές διαφορές
 - Εθελοντές διερμηνείς
 - Χρειάζεται να ξανασκεφτούμε τα γνώριμα ψυχοθεραπευτικά μας μοντέλα ώστε να ανταποκριθούμε στα πιθανώς διαφορετικά νοήματα που έχει η ψυχική υποστήριξη στο πολιτισμικό πλαίσιο των προσφύγων
-
- Χρειαζόμαστε καινούργια εννοιολογικά πλαίσια κατανόησης των ψυχολογικών αντιδράσεων και της προσαρμογής των προσφύγων
 - Έμφαση στην ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας τόσο των παιδιών όσο και των οικογενειών τους

Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS) in Emergency Settings

Intervention Pyramid

- **1ο επίπεδο: Βασικές υπηρεσίες και ασφάλεια**

Κάλυψη βασικών αναγκών υγείας, κατάλληλης στέγασης, φαγητού, νερού, είδη ένδυσης και υγιεινής, κοινού τόπου συνεύρεσης, κλπ.

- **2ο επίπεδο: Ενίσχυση οικογενειακών και κοινωνικών δικτύων**

Απευθύνεται σε περιορισμένο αριθμό ατόμων που χρειάζονται βοήθεια για την επανασύνδεση με μέλη της οικογένειας και περιλαμβάνει την οργάνωση διαφόρων ομάδων στήριξης για παιδιά, εφήβους, γονείς, ανάλογα με τις ανάγκες τους κλπ

- **3ο επίπεδο: Εστιασμένη, μη εξειδικευμένη ψυχοκοινωνική υποστήριξη**

Απευθύνεται σε άτομα, οικογένειες ή ομάδες που μπορούν να ωφεληθούν από τις υπηρεσίες «ψυχολογικών πρώτων βοηθειών» και από την παροχή ψυχοκοινωνικής στήριξης από εκπαιδευμένους επαγγελματίες υγείας και ψυχικής υγείας

- **4ο επίπεδο: Εστιασμένη, εξειδικευμένη ψυχοκοινωνική υποστήριξη**

Αφορά την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών ψυχικής υγείας για ενήλικες και παιδιά με σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας που παρέχονται από εξειδικευμένους ψυχολόγους και ψυχιάτρους

Έργο του Σύριου καλλιτέχνη Jabl Safoon

